

NO ES VEUEN, PERÒ EXISTEIXEN: CAUSATS IMPLÍCITS EN LES CAUSATIVES INDIRECTES DEL CATALÀ, L'OCCITÀ I EL BASC*

Beatriz FERNÁNDEZ
Universitat del País Basc (UPV/EHU)
Ane BERRO
Universitat de Deusto
Jordi SUÏLS
Universitat de Lleida
Manuel PÉREZ SALDANYA
Universitat de València

1. INTRODUCCIÓ

En aquest article, caracteritzarem i analitzarem els causats implícits de les *causatives indirectes* del català, l'occità aranès i el basc. Denominem causatives indirectes aquelles construccions causatives on el causat, és a dir, el subjecte lògic de l'esdeveniment causat, no apareix de manera explícita. Exemplifiquem aquestes construccions per al català, l'occità (en el dialecte gascò aranès) i el basc en (1a), (1b) i (1c), respectivament.¹

* La primera i la segona autores d'aquest article han rebut finançament del Govern Basc dins el projecte IT1439-22 i del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats dins el projecte PID-2023-147383NB-I00. El quart autor, a més, ha rebut finançament del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats dins el projecte d'investigació PID2021-128381NB-I00.

1. Les dades empíriques ens permeten afirmar que les construccions del tipus *hèr a + inf.* són pròpies del gascò aranès. És una construcció visible en els textos aranesos des de principis del segle xx (no tenim mostres d'aranès escrit anteriors) i forma part dels usos tradicionals que hem pogut constatar en treball de camp en diversos indrets aranesos. Cal dir que, com tantes altres característiques de l'aranès, la influència de llengües veïnes com el català i el castellà ha tingut la seva incidència també en aquesta, de manera que en la llengua moderna podem trobar construccions sense preposició *a*, mentre que és d'aparició sistemàtica en els usos de parlants de més edat.

Un text normatiu com IEA (2020: 99) remarca, com a ús específic de la preposició *a*: «era construcció causativa *hèr a + infinitiu*, qu'ei tan pròpia der aranés (“Hèr a baishar ua aigua”)» [la construcció causativa *hèr a + infinitiu*, que és tan pròpia de l'aranès ('Fer baixar l'aigua')].

- (1) a. L'Anna fa llegir el llibre. (català)
 b. Anna hè a liéger eth libre. (gascó)
 c. Ane-k liburu-a irakurr-araz-ten du. (basc)
 Ane-ERG llibre-DET[ABS] llegir-CAUS-IPFV haver[3ABS.3ERG]²

En les construccions de (1a) i (1b), hi ha un verb causatiu factitiu (*fer* en català i *hèr* en gascó) i un verb lèxic ('llegir'), que considerem subordinat al causatiu i que expressa l'esdeveniment causat. En aquestes construccions de (1), el causador ('l'Anna'), i el tema ('el llibre') del verb subordinat apareixen de forma explícita. No obstant això, el causat, o sigui, el subjecte lògic del verb subordinat (aquell qui ha de llegir el llibre) no apareix explícitament. El basc no recorre a cap verb causatiu, sinó al sufix causatiu *-araz-*, que s'afegeix a l'arrel del verb lèxic³ i precedeix les marques aspectuals (1c), però la situació és la mateixa pel que fa al caràcter explícit del causador i el tema, i implícit del causat.

Aquestes construccions contrasten amb les *causatives directes*, que inclouen un causat explícit com les de (2). En aquestes, el causat apareix marcat en datiu, que s'expressa per mitjà de la preposició *a* en català i gascó i la marca de cas *-(r)i* en basc.

- (2) a. L'Anna fa llegir el llibre als nens. (català)
 b. Anna hè a liéger eth libre as mainatges. (gascó)
 c. Ane-k haurr-ei liburu-a irakurr-araz-ten
 Ane-ERG nens-DET.PL.DAT llibre-DET[ABS] llegir-CAUS-IPFV
 die. (basc)
 haver[3ABS.3DATPL.3ERG]

Tal com s'ha discutit prèviament en el nostre àmbit d'estudi, les causatives catalanes i gascones de (1) i de (2) són construccions monoclausals resultat de la *reestructuració* (Rizzi 1976, 1978; Burzio 1986) o *unió de clàusules* (Aissen / Perlmutter 1976) del verb causatiu i del verb subordinat. El caràcter monoclausual encara és més evident en el cas del basc, en què la construcció conté un verb derivat —vg. Fontich 2021 per al català; Ortiz de Urbina 2003b, 2019 i Berro *et al.* (en premsa) per al basc; Fernández *et al.* (en premsa) per al gascó. A banda d'això, les causatives de (2) són del tipus *faire-infinitiu*

En aquest article, per a les dades de l'aranès ens basem en les apreciacions d'acceptació i gramaticalitat d'un dels autors mateixos. Per a altres varietats occitanes remetem a les fonts bibliogràfiques, singularment Romieu / Bianchi (2005) i Hourcade (1986). No sembla que aquesta construcció causativa amb preposició es doni en varietats més occidentals del gascó. Tampoc sembla estar present en Luishonès, però caldria saber si té presència al Comenge, Garona avall, o en altres dialectes occitans.

2. En aquest article, fem servir les glosses de Leipzig i algunes altres més: ABL ablatiu, ABS absolutiu, ALL aflatiu, CAUS causatiu, COM comitativu DAT datiu, DET determinant, ERG ergatiu, GEN genitiu, INE inessiu, IPFV imperfectiu, NMLZ nominalització, PFV perfectiu, PL plural, PROS prospectiu, PST passat, PTCP participi, REL relacional, SUB subordinador, 3 tercera persona.

3. Deixem per a més endavant l'estudi de les causatives en les quals *-araz-* s'afegeix al participi i no a l'arrel del verb lèxic. De tota manera, no preveiem un comportament sintàctic diferent al que aquí es discuteix.

(FI) (Kayne 1975) —vg. Fontich (2021) amb referències per al català, i Ortiz de Urbina (2003, 2019) i Berro *et al.* (en premsa) per al basc. En causatives d'aquest tipus el causat es marca en acusatiu/absolutiu o datiu (segons els tipus de verbs subordinats i el tipus de llengua)⁴ i es comporta sintàcticament com un argument.

D'altra banda, tant en català com en gascó hi ha causatives del tipus *faire-par* (FP) (Kayne 1975) exemplificades en (3a) i (3b), respectivament. En aquestes causatives, el causat s'expressa amb la preposició *per* en ambdues llengües —Fontich (2021) per al català. En basc, no hi ha aquest tipus de causativa (Ortiz de Urbina 2019).

- (3) a. La Marta va fer cantar la Internacional per un cor infantil. (català) (Fontich 2021: 651)
 b. Marta hec a cantar era Internacionau per un còr infantil. (gascó)

Aquestes construccions també són monoclausals com les del tipus FI exemplificades en (2), però, a diferència d'aquelles, el causat de les causatives FP és un agent que rep cas oblic de la preposició *per* i es comporta sintàcticament com un adjunt. Pel que fa a aquesta qüestió, té un comportament similar a l'agent que s'expressa mitjançant un sintagma oblic en una construcció passiva —vg. Siewierska (1984). Com succeeix amb la passiva, l'agent d'aquestes causatives FP pot ometre's i, si és aquest el cas, llavors la semblança amb les causatives indirectes de (1) és indubtable.

Respecte a les causatives indirectes de (1), s'ha plantejat el mateix problema que per a les causatives directes de (2) i (3), és a dir, si es tracta de construccions del tipus FI o FP. Alguns autors com Burzio (1986) han defensat per a l'italià que es tracta d'un subtipus de les causatives FP. Altrament, Fontich (2021) manté per al català que «en determinats casos» són construccions del tipus FI. En aquest article, mostrarem que les causatives indirectes de (1) són construccions del tipus FI en les tres llengües analitzades, atès que posseeixen un causat implícit que es comporta com el causat explícit de les causatives del tipus FI de (2) —vg. Berro *et al.* (en premsa) per al basc— i no com el causat precedit de la preposició *per* de les causatives FP del català i el gascó.

Aquest causat implícit és un argument semànticament present, que té una restricció d'animacitat, atès que ha de ser necessàriament humà. A més, contra el que pugui semblar, també és un argument sintàcticament actiu, pel que fa a alguns criteris com són: (i) el lligam d'una anàfora inalienable; (ii) el control de predicats secundaris; (iii) el control del subjecte d'una oració final no finita, i per últim, (iv) el bloqueig del clític o de la concordança de qualsevol altre argument datiu. Per tant, els causats implícits no es veuen, però existeixen. D'altra banda, es comporten com l'argument implícit de les impersonals —vg. Fernández *et al.* (2024a) per al català; Fernández / Berro (2021), i Berro *et al.* (2022) per al basc, i Fernández *et al.* (2024b) per al gascó. Amb aquest article, esperem aprofundir en el coneixement de les causatives indirectes, que s'han analitzat recentment

4. El basc és una llengua ergativa, a diferència del català i de l'occità, que són llengües nominatives, com la resta de llengües romàniques. En una llengua ergativa, el subjecte d'un verb transitiu rep cas ergatiu, mentre que el d'un verb intransitiu rep el mateix cas que s'assigna a l'objecte transitiu, és a dir, l'absolutiu —vg. Fernández / Pineda (2016) per a una comparació entre el basc i el català.

en altres llengües com el georgià (Nash 2020), l'islandès (Sigurðsson / Wood 2021) i l'àrab sason (Akkuş 2021a,b, 2022a,b).

Aquest article té l'estructura següent. Primerament (§2), caracteritzarem els causats implícits de les causatives indirectes semànticament i sintàcticament. En segon lloc (§3), mostrarem que les causatives indirectes de les tres llengües són del tipus FI i no FP, atès que el causat implícit es comporta com el causat de les causatives directes FI i no de les causatives directes del tipus FP. Per acabar (§4), presentarem les conclusions més rellevants de l'article.

2. CARACTERITZACIÓ DEL CAUSAT DE LES CAUSATIVES INDIRECTES

En aquesta secció, mostrarem que el causat de les causatives indirectes és realment un argument que està semànticament present. Tal com veurem, aquest causat té certes restriccions semàntiques (§2.1). Demostrarem, a més, que és un argument sintàcticament actiu, arran del seu comportament pel que fa a diversos criteris (§2.2).

2.1. CARACTERITZACIÓ SEMÀNTICA

Un dels criteris que s'han fet servir en la literatura per determinar si un argument està present o no semànticament és el control de modificadors orientats al subjecte⁵ (SPs o adverbis).

- (4) a. L'Anna fa llegir el llibre en veu alta. (català)
 b. Anna hè a liéger eth libre en votz nauta. (gascó)
 c. Ane-k liburu-a ozenki irakurr-araz-ten
 Ane-ERG llibre-DET[ABS] alt llegir-CAUS-IPFV
 du. (basc)
 haver[3ABS.3ERG]

En els exemples de (4), el modificador *en veu alta* i els seus corresponents en gascó i basc estan orientats a un subjecte i, per tant, aquest ha de controlar-los; si no fos així, no serien acceptables. En principi, aquest podria ser el causador (l'Anna), encara que, en aquest cas, els exemples de (4) no serien gaire naturals. D'altra banda, també podríem

5. En el nostre àmbit d'estudi, quan s'esmenta aquest criteri, normalment es parla de modificadors orientats a l'agent. Nosaltres en aquest cas parlem del subjecte en comptes de parlar de l'agent, perquè el causat actua (per tant, és un *actor*), però no té voluntat per dur a terme l'acció, atès que està sota l'efecte de l'obligació (an *obligation effect*) (Folli / Harley 2007), és a dir, el causador obliga el causat a fer l'esdeveniment que expressa el verb subordinat. Per això, modificadors que requereixen voluntat i, per tant, agentivitat, com *deliberadament*, portarien agramaticalitat.

interpretar que el subjecte és el causat implícit, atès que poden modificar l'acció de llegir (i no la de causar). Aquesta és, precisament, la nostra hipòtesi: en els exemples de (4) hi ha un causat implícit que controla aquests modificadors. Per tant, el causat hi és semànticament present (Berro *et al.* en premsa).

Pel que fa al control de modificadors orientats al subjecte, el causat implícit es comporta de la mateixa manera que el subjecte implícit de les anomenades construccions impersonals de subjecte suprimit (Blevins 2003), de les llengües que analitzem (Berro *et al.* 2022 per al basc; Fernández *et al.* (2024a) per al català i el basc; Fernández *et al.* 2024b per al gascó).⁶

Com que hem mostrat que el causat implícit és un argument semànticament present, ara hauríem de caracteritzar-lo també semànticament. Així doncs, una de les propietats semàntiques més destacables del causat implícit és la restricció d'animacitat, atès que ha de ser humà —vg. Berro *et al.* (en premsa) per al basc.⁷

- (5) a. L'entrenador ha fet donar cinc voltes a la pista. (català)
 b. Er entrenador a hèt a dar cinc torns ara pista. (gascó)
 c. Entrenatzaile-a-k pista-tik bost buelta eman-araz-i
 entrenador-DET-ERG pista-ABL cinc volta.DET[ABS] donar-CAUS-PFV
 ditu. (basc)
 haver[3ABSPL.3ERG]

És a dir, el que ha de donar cinc voltes ha de ser humà, com un corredor, i no podria ser un causat animat no humà, com un gos, o un causat inanimat, com un rellotge.

Convé destacar que aquesta restricció no es documenta quan el causat és explícit, ja que en aquest cas pot ser tant humà com no, tal com s'exemplifica en (6).

- (6) a. L'entrenador ha fet donar cinc voltes a la pista als corredors/als gossos. (català)
 b. Er entrenador a hèt a dar cinc torns ara pista as corredors/as gossets. (gascó)
 c. Entrenatzaile-a-k pista-ri bost buelta eman arazi
 entrenador-DET-ERG pista-DAT cinc volta.DET[ABS] donar-CAUS-PFV
 die korrikalari-ei/txakurr-ei. (basc)
 haver[3ABS.3DATPL.3ERG] corredor-DET.PL.DAT/gos-DET.PL.DAT

El causat explícit pot ser fins i tot inanimat, com s'observa en (7).

- (7) a. El rellotger ha fet girar les busques del rellotge. (català)
 b. Eth relotgèr a hèt a virar es agulhes deth relòtge. (gascó)

6. A vegades, el control del subjecte d'una oració final no finita s'ha fet servir per mostrar la presència semàntica de l'argument implícit en les oracions impersonals (Bhatt / Pancheva 2004). Nosaltres, en canvi, farem servir aquest test, com fan alguns autors (Landau 2010; Ormazabal / Romero 2019; Berro *et al.* en premsa), per provar que el causat implícit està sintàcticament actiu (§2.2.4).

7. Sigurðsson / Wood (2021) per a l'islandès diuen que ha de ser *sensible* (ang. *sentient*) i animat, però no diuen que hagi de ser necessàriament humà.

- c. Erlojugile-a-k erlojuaren orratzak biraraz-i
 rellotger-DET-ERG rellotger.GEN busca.DETPL[ABS] girar.CAUS-PFV
 ditu. (basc)
 haver[3ABSPL.3ERG]

En aquest cas, el causat són les busques del rellotge. Això prova que el causat no té cap restricció d'animacitat quan és explícit.

D'altra banda, el causat pot tenir interpretació genèrica o existencial. Vegem-ne algun exemple en (8) i (9), respectivament.

- (8) a. En Joan fa menjar pasta cada vegada que fa un viatge amb estudiants a Itàlia. (català)

- b. Joan hè a minjar pasta cada còp que hè un viatge damb estudiants en Itàlia. (gascó)

- c. Jonek pasta jan-araz-ten du Italian,
 Jon-ERG pasta.DET[ABS] menjar-CAUS-IPFV haver[3ABS.3ERG] Italia-INE
 ikasleekin bidaia egiten duen aldi
 estudiant-DET.PL.COM viatge fer.IPFV haver[3ABS.3ERG].SUB vegada
 bakoitzean. (basc)
 cada-INE

- (9) a. En Joan ha fet insultar el president, però no sé per què. (català)

- b. Joan a hèt a insultar ath president, mès non sabi per qué. (gascó)

- c. Jonek lehendakari-a irain-araz-i du
 Jon-ERG president.DET[ABS] insultar-CAUS-PFV haver[3ABS.3ERG]
 prentsurrekoan, baina ez dakit zergatik. (basc) (Berro *et al.* en premsa)
 roda de premsa.INE però no sé per què

Aquestes propietats que caracteritzen semànticament els causats implícits també s'han observat en els subjectes implícits de les anomenades impersonals de subjecte suprimit de les llengües sota anàlisi (Berro *et al.* 2022 per al basc; Fernández *et al.* 2024a per al català i el basc; Fernández *et al.* 2024b per al gascó).

En la taula 1 presentem els criteris analitzats en aquesta secció.

CRITERIS	CI EN CATALÀ	CI EN GASCÓ	CI EN BASC
Causat implícit	✓	✓	✓
Control de modificadors orientats al subjecte	✓	✓	✓
Causat humà	✓	✓	✓
Interpretació genèrica	✓	✓	✓
Interpretació existencial	✓	✓	✓

Taula 1. Causatiu semànticament present en les causatives indirectes del català, gascó i basc

2.2. CARACTERITZACIÓ SINTÀCTICA

El causat implícit no sols està semànticament present sinó que, com defensem en aquest article, també és sintàcticament actiu (Berro *et al.* en premsa per al basc). En aquesta secció analitzarem un per un els criteris que ens permeten fer aquesta afirmació; concretament: (i) el lligam d'una anàfora inalienable (§2.2.1); (ii) el control de predicats secundaris (§2.2.2); (iii) el control del subjecte d'una oració final no finita (§2.2.3), i per últim, (vi) el bloqueig del clític o la concordança de qualsevol altre argument datiu (§2.2.4).

2.2.1 Lligam d'una anàfora inalienable

El causat implícit pot lligar una anàfora inalienable, és a dir, pot establir una relació de possessió inalienable amb el tema del verb subordinat, tal com exemplifiquem en (10).

- (10) a. L'Anna ha fet alçar la mà per demanar la paraula.
 b. Anna a hèt a auçar era man entà demanar era paraula.
 c. Anek esku-a altxarazi du
 Ane-ERG mà-DET[ABS] alçar.CAUS haver[3ABS.3ERG]
 hitz-a eskatzeko. (Berro *et al.* en premsa)
 paraula-DET[ABS] demanar.NMLZ.REL

En les oracions de (10), si el causat no fos sintàcticament actiu, no podríem interpretar que és el posseïdor, ja que el tema (*la mà, era man, eskua*) no estaria lligat a cap argument. Cal observar que l'Anna, o sigui, el causador no pot lligar-la. Per tant, l'antecedent que lliga l'anàfora és necessàriament el causat implícit. Pel que fa a aquest criteri, el causat implícit es comporta com el subjecte també implícit de les construccions impersonals (vg. McDonald 2017 i Ormazabal / Romero 2019 per al castellà; Fernández *et al.* 2024a per al català i el basc; Fernández *et al.* 2024b per al gascó).

2.2.2 Control de predicats secundaris

El control de predicats secundaris depictius és un criteri que s'ha fet servir per establir si hi ha un causat implícit sintàcticament actiu en les causatives indirectes (Sigurdsson / Wood 2021). Així, com mostren Berro *et al.* (en premsa), el causat implícit pot controlar predicats secundaris en basc. Exemplifiquem aquest criteri amb les tres llengües objecte d'estudi.

- (11) a. L'Anna fa ballar tango sense sabatilles. (català)
 b. Anna hèt a barar tango sense cauçons. (gascó)
 c. Ane-k tango-a oinutsik dantzarez-ten
 Ane-ERG tango-DET[ABS] descalç ballar.CAUS-IPFV
 du. (basc)
 haver[3ABS.3ERG]

Pel que fa a aquest criteri, el causat implícit de les causatives indirectes es comporta com el subjecte suprimit de les construccions impersonals (vg. Fernández *et al.* 2024a, per a una comparació entre el català i el basc; per a les impersonals i altres construccions amb argument explícit, vg. també Collins 2005; Landau 2010; Alexiadou *et al.* 2015; Pitteroff / Schäfer 2019; Legate *et al.* 2020: 781). Així, en els exemples d’(11), *sense sabatilles*, i els paral·lels en gascó i basc, són predicats secundaris i assenyalen una propietat del causat implícit.

2.2.3. Control del subjecte d’una oració final no finita

El control del subjecte d’una oració final no finita (per al català, vg. Viana / Suïls 2002: 2940-2974) és un altre dels criteris que s’han fet servir en la literatura per determinar si hi ha un argument sintàcticament actiu —però vg. Bhatt / Pancheva 2004 i la nota al peu 5. Els exemples de (10) inclouen no sols una anàfora inalienable sinó també una oració adjunta final no finita. Els repetim en (12) i donem altres exemples en (13).

- (12) a. L’Anna ha fet alçar la mà per demanar la paraula.
 b. Anna a hèt a auçar era man entà demanar era paraula.
 c. Anek esku-a altxaraz-i du
 Ane-ERG mà-DET[ABS] alçar.CAUS-PFV haver[3ABS.3ERG]
 hitz-a eskatzeko. (Berro *et al.* 2023)
 paraula-DET[ABS] demanar.NMLZ.REL
- (13) a. L’Anna ha fet ballar el tango per sorprendre els espectadors. (català)
 b. Anna a hèt a barar eth tango entà estonar as espectadors. (gascó)
 c. Ane-k tango-a dantzaraz-i du
 Ane-ERG tango-DET[ABS] ballar.CAUS-PFV haver[3ABS.3ERG]
 ikusle-a-k ezustean harrapatzeko. (basc)
 espectador-DET-PL[ABS] per sorpresa prendre.NMLZ.REL

En els exemples de (12) i (13) el causat implícit és el subjecte de l’oració final. Per tant, això prova una altra vegada que el causat implícit és sintàcticament actiu.

2.2.4. Bloqueig del clític o la concordança de qualsevol altre argument datiu

Fins ara hem mostrat mitjançant diferents criteris que el causat implícit de les causatives indirectes està sintàcticament actiu, encara que no es pugui manifestar morfològicament. Un altre criteri que ens permet confirmar-ho és el bloqueig del clític o la concordança de qualsevol altre argument datiu. Aquesta restricció també es documenta quan el causat és explícit, tal com exemplifiquem en (14) amb el basc.

- (14) Eliza-k pobre-ei diru-a eman-araz-ten
 església.DET-ERG pobre-DET.PL.DAT diners-DET[ABS] donar-CAUS-IPFV
 digu / #die gu-ri.
 haver.3ABS.1PLDAT[3ERG]/ haver.3ABS.3PLDAT[3ERG] nosaltres-DAT
 ‘L’església ens fa donar diners als pobres.’

(Ortiz de Urbina 2003b: 608)

En l'exemple (14), hi ha dos arguments marcats amb el cas datiu; és a dir, d'una banda, el causat explícit (*guri* ‘a nosaltres’), i de l'altra, el destinatari de l'acte de donar (*pobreei* ‘als pobres’). En aquests casos, l'auxiliar (*digu*) mostra concordança amb el datiu causat (*-gu* ‘a nosaltres’) i bloqueja la concordança amb l'altre argument datiu, i per això l'agramaticalitat de *die*, amb concordança amb el destinatari (*-e* ‘a ell(e)s’) (Euskaltzaindia 1987; Deustuko Hizkuntzalaritza Mintegia 1989; Albizu 2001; Ortiz de Urbina 2003; Odria 2014, 2017, 2019).

També en les causatives indirectes poden aparèixer opcionalment datius com el destinatari que hem vist en l'exemple (14). No obstant això, aquests datius tampoc no poden establir concordança amb el verb, com es pot veure en (15) (Hualde 1988; Deustuko Hizkuntzalaritza Mintegia 1989; Rodet 1992; Albizu 1997a, 2001; Ortiz de Urbina 2003, 2019; Odria 2014, 2017).

- (15) a. Eliza-k pobre-ei dirua eman-araz-ten
 església.DET-ERG pobre-DET.PL.DAT diners-DET[ABS] donar-CAUS-IPFV
 du. / #die.
 haver[3ABS.3ERG] haver.3ABS.3PLDAT[3ERG]
 ‘L’església fa donar diners als pobres.’

(Deustuko Hizkuntzalaritza Mintegia 1989: 107)

Encara que el causat de la causativa indirecta de (15) no es manifesti morfològicament, el clíctic del destinatari de *donar* no pot aparèixer en la flexió verbal. Cal remarcar que la forma que inclou la concordança de datiu en (15), és a dir, *die* ‘haver.3ABS.3PL DAT[3ERG]’ seria acceptable, en el cas que la tercera persona del plural s'interpretés com a causat i no com a destinatari. Si aquest fos el cas, llavors, s'hauria d'interpretar que ‘els pobres’ són els que han de donar diners i no els que n'han de rebre (Albizu 2001: 57; Ortiz de Urbina 2003: 611, 2019: 300–309).

Com observen autors com Albizu (2001), aquesta restricció no pot atribuir-se a la impossibilitat morfològica de la flexió verbal basca per incloure més d'una concordança de datiu, atès que quan el causat és implícit com en les causatives indirectes que estem analitzant i, per tant, no es manifesta morfològicament, tampoc no hi ha concordança amb el destinatari (o amb qualsevol altre datiu).

Aquest criteri també es pot fer servir per a les causatives indirectes del català i del gascó, amb la diferència que aquestes llengües recorren a clítics pronominals on el basc fa servir la concordança amb el verb. Comencem amb les causatives directes exemplificades en (16), que inclouen un causat explícit. Com podem veure en (16a), la presència del clíctic datiu de primera persona del plural *ens*, que correspon al causat, bloqueja l'apa-

rició del clíctic datiu de tercera persona del plural del destinatari (*els*). També l'exemple de (16b) mostra la mateixa restricció, encara que el causat en aquest cas sigui *els* i bloquegi el clíctic de primera persona del plural.

- (16) a. L'església ens fa donar diners als pobres.
b. L'església els fa donar diners a nosaltres.

Pel que fa a les causatives indirectes amb causat implícit (17a), la inclusió del clíctic ens obliga a interpretar-ho com el causat (17b).

- (17) a. L'església fa donar diners als pobres.
b. L'església els fa donar diners [als pobres].

Exemples semblants es documenten també en gascó, com mostrem en (18) i (19).

- (18) a. Era glèisia hè a dar sòs as praubi.
b. Era glèisa les hè a dar sòs a nosati.

- (19) a. Era glèisia hè a dar sòs as praubi.
b. Era glèisa les hè a dar sòs [as praubi].

En la taula 2 presentem tots els criteris que hem discutit en aquesta secció (2.2) i que ens permeten afirmar que el causat implícit és un argument sintàcticament actiu.⁸

8. L'únic criteri que distingeix el basc del català i el gascó pel que fa al comportament sintàctic del causatiu és el lligam d'una anàfora recíproca, com es pot veure en els exemples (i) i (ii). Encara no tenim una hipòtesi que expliqui aquesta asimetria.

- (i) a. *En el curs, el professor ha fet parlar l'un amb l'altre. (català)
b. *En cors, eth profesor a hèt a parlar er un damb er aute. (gascó)
c. Ikastaroan, irakasle-a-k bata bestea-rekin
curs.DET.INE professor-DET-ERG l'un a l'altre-COM
hitz egin-arazi du. (basc)
parlar-CAUS haver[3ABS.3ERG]

- (ii) a. En el curs, el professor ha fet parlar *entre si / *entre ells. (català)
b. En cors, eth profesor a hèt a parlar *entre se / *entre eri. (gascó)
c. Ikastaroan, irakasle-a-k elkarr-ekin
curs.DET.INE professor-DET-ERG l'un a l'altre-COM
hitz egin-arazi du. (basc) (Berro *et al.* en premsa)
parlar-CAUS haver[3ABS.3ERG]

CRITERIS	CI EN CATALÀ	CI EN GASCÓ	CI EN BASC
Lligam d'una anàfora inalienable	✓	✓	✓
Control de predicats secundaris	✓	✓	✓
Control del subjecte d'una oració final no finita	✓	✓	✓
Bloqueig de la concordança o del clíctic de qualsevol altre argument datiu	✓	✓	✓

Taula 2. Causatiu sintàcticament actiu en les causatives indirectes del català, gascó i basc

3. DISCUSSIÓ: LES CAUSATIVES INDIRECTES DEL CATALÀ, GASCÓ I BASC SÓN DEL TIPUS FI I NO FP

En la secció anterior hem mostrat que en les causatives indirectes del català, el gascó i el basc hi ha un causat semànticament present i sintàcticament actiu. El comportament sintàctic d'aquest causat resulta crucial a l'hora d'establir quin tipus de construccions són les causatives indirectes, és a dir, si es tracta del tipus *faire-infinitiu* (FI) o, per contra, del tipus *faire-par* (FP) (Kayne 1975).

Recordem que les causatives en general poden ser d'aquests dos tipus. Repetim en (20) i (21) els exemples de (2) i (3), respectivament. Les de (20) són del tipus FI i les de (21) del tipus FP. En aquests dos tipus de construccions, el causat s'explicita, en contra del que succeeix amb les causatives indirectes. D'una banda, en les causatives del tipus FI, el causat es marca amb la preposició *a* en català i gascó —(20a) i (20b), respectivament— i amb la marca del cas datiu *-(r)i* en basc (20c).

- (20) a. L'Anna fa llegir el llibre als nens. (català)
 b. Anna hè a liéger eth libre as mainatges. (gascó)
 c. Ane-k haurr-ei liburu-a irakurr-araz-ten
 Ane-ERG nens-DET.PL.DAT llibre-DET[ABS] llegir-CAUS-IPFV
 die. (basc)
 haver[3ABS.3DATPL.3ERG]

D'altra banda, en les causatives del tipus FP, el causat es marca amb la preposició *per* en català i gascó —en (21a) i (21b), respectivament, construccions prèviament citades (3). Cal remarcar que en basc no hi ha construccions del segon tipus (Ortiz de Urbina 2003, 2019; Berro *et al.* en premsa).

- (21) a. La Marta va fer cantar la Internacional per un cor infantil. (català) (Fontich 2021: 651)
 b. Marta hec a cantar era Internacionau per un còr infantil. (gascó)

Pel que fa a les causatives indirectes d'(1), repetides en (22), podem fer la mateixa pregunta que respecte a les causatives directes de (19) i (20), és a dir, si són del tipus FI o FP.

- (22) a. L'Anna fa llegir el llibre. (català)
 b. Anna hè a liéger eth libre. (gascó)
 c. Ane-k liburu-a irakurr-araz-ten du. (basc)
 Ane-ERG llibre-DET[ABS] llegir-CAUS-IPFV haver[3ABS.3ERG]

La hipòtesi que defensem aquí, és a dir, que les causatives indirectes tenen un causat implícit sintàcticament actiu, té a veure amb la discussió sobre si les causatives són d'un tipus o d'un altre. Així, alguns dels criteris que hem fet servir per confirmar la nostra hipòtesi, com són (i) el lligam d'una anàfora inalienable i (ii) el control de predicats secundaris, s'han fet servir prèviament per establir si es tracta de causatives del tipus FI o FP. Pel que fa a aquests criteris, les causatives indirectes serien del tipus FI, en contra del que proposa Burzio (1986) per a l'italià, que les considera un subtipus de les causatives FP.

Hi ha un altre criteri per distingir els dos tipus de causatives directes que també es pot fer servir per establir de quin tipus són les causatives indirectes. Aquest criteri té a veure amb el caràcter necessàriament animat del causador en les construccions FP (Kayne 1975; Folli / Harley 2007). De nou donem exemples adaptats de Fontich (2021: 655-656) pel que fa a les causatives directes. Com es pot veure, la causativa FP admet un causador animat, com *Ferran Adrià* en (23a), però no inanimat, com *la manca d'aigua* en (23b), mentre que la causativa FI admet també un causador inanimat, com *l'amenaça de fortes pluges* en (24).

- (23) a. Ferran Adrià va fer avaluar un nou plat per un client triat a l'atzar.
 b. *La manca d'aigua va fer apujar el rebut de l'aigua per l'Ajuntament. (català)

(24) L'amenaça de fortes pluges va fer avançar la verema als enòlegs. (català)

Donem aquí —(25) i (26)— les corresponents en gascó.

- (25) a. Ferran Adrià hec a avalorar un nau plat per un client causit ar edart.
 b. *Era manca d'aigua hec a pujar eth prètz dera aigua per Ajuntament. (gascó)

(26) Era menaça de fòrtes ploges hec a auançar era vrenha as enològs. (gascó)

També les causatives directes del basc poden incloure causadors inanimats. Per tant, són FI, com s'afirma en la literatura d'aquesta llengua (Ortiz de Urbina 2003, 2019; Berro *et al.* en premsa).

- (27) Eurite gogorren mehatxu-a-k mahats bilketa
 pluja fort.DET.PL.GEN amenaça-DET-ERG räim verema.DET[ABS]
 aurreraraz-i zien enologo-ei. (basc)
 avançar.CAUS-PFV haver[3ABS.3DATPL.3ERG].PST enòleg-DET.PL.DAT
 'L'amenaça de fortes pluges va fer avançar la verema als enòlegs.'

Pel que fa a aquest criteri, també les causatives indirectes es comporten com les del tipus FI, atès que poden portar causadors inanimats. Cal recordar que aquestes es distingeixen de les directes de (25), (26) i (27), perquè, com hem repetit al llarg d'aquest article, tenen un causat implícit.

- (28) a. L'amença de fortes pluges va fer avançar la verema. (català)
 b. Era mença de fôrtes ploges hec a auançar era vrenha. (gascó)
 c. Eurite gogorren mehatxu-a-k mahats bilketa
 pluja fort.DET.PL.GEN amenaça-DET-ERG raïm verema.DET[ABS]
 aurreraraz-i zuen. (basc)
 avançar.CAUS-PFV haver[3ABS.3ERG].PST

El criteri que no es pot fer servir per corroborar la nostra hipòtesi és el lligam d'una anàfora possessiva, criteri que sí que distingeix els dos tipus de causatives directes (Fontich 2021). Exemplifiquem primer les causatives directes seguint Fontich (2021: 653). Les FI admeten el lligam d'una anàfora possessiva, com mostren els exemples de (29a), (30a) i (31), però no les FP, com mostren els exemples (29b) i (30b).

- (29) a. El professor va fer recollir els seus_i llibres als alumnes_i.
 b. *El professor va fer recollir els seus_i llibres pels alumnes_i (català)
- (30) a. Eth professor hec a arremassar es sòns_i llibres as escolans_i.
 b. *Eth professor hec a arremassar es sòns_i llibres pes escolans_i (gascó)
- (31) Irakasle-a-k euren_i liburu-a-k batuarazi
 professor-DET-ERG seus llibre-DET-PL[ABS] recollir.CAUS-PFV
 dizkie ikasle-ei_i. (basc)
 haver[3ABS.3DATPL.3ERG] estudiant-DET.PL.DAT

A les corresponents causatives indirectes, l'anàfora no pot ser lligada pel causat en cap d'aquestes llengües.

- (32) a. *El professor va fer recollir els seus_i llibres [CAUSAT]_i.
 b. *Eth professor hec a arremassar es sòns_i llibres [CAUSAT]_i. (gascó)
 c. *Irakasle-a-k [CAUSAT]_i euren_i liburu-a-k batuarazi
 professor-DET-ERG seus llibre-DET-PL[ABS] recollir.CAUS-PFV
 ditu. (basc)
 haver[3ABSPL.3DAT.3ERG]

La impossibilitat del causat per lligar l'anàfora en aquest cas no la interpretem com evidència a favor de l'estatus d'aquestes causatives indirectes com causatives del tipus FP (si aquest fos el cas, seria l'única evidència en aquest sentit). Ens sembla que aquesta restricció pot tenir a veure amb la naturalesa de la categoria del causat, discussió que no desenvoluparem aquí (vg. Berro *et al.* en premsa per a una explicació formal d'aquesta

categoria). Per tant, les causatives indirectes del català, del gascó i del basc son del tipus FI i no FP, com hem mostrat en aquest article. Això vol dir que el causat implícit és un argument i no un adjunt.

4. CONCLUSIONS

En aquest article hem mostrat que en les causatives indirectes del català, el gascó i el basc hi ha un causat implícit, que té capacitat de controlar modificadors orientats al subjecte. Aquest causat implícit té una restricció semàntica, ja que ha de ser humà. A més, aquest causat, encara que no es vegi, és sintàcticament actiu. Per això, (i) pot lligar una anàfora inalienable; (ii) pot controlar predicats secundaris; (iii) pot controlar el subjecte d'una oració final no finita, i (iv) bloqueja la concordança o el clític de qualsevol altre argument marcat amb datiu. En tots aquests diagnòstics, el català, el gascó i el basc es comporten de manera semblant. Sols el lligam d'una anàfora recíproca distingeix el basc del català i el gascó, atès que en basc el causat implícit pot lligar una anàfora d'aquest tipus, però en català i gascó, no. Per acabar, el comportament sintàctic del causat implícit pel que fa al lligam de l'anàfora inalienable i el control de predicats secundaris ens fa pensar que les causatives indirectes són dels tipus FI i no FP. Aquesta hipòtesi es veu corroborada, a més, pel fet que els causadors de les causatives indirectes no han de ser necessàriament animats com en les causatives del tipus FP.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AISSSEN, Judith / PERLMUTTER, David (1976): «Clause reduction in Spanish», dins *Proceedings of the Second Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, p. 1-30.
- AKKUŞ, Faruk (2021a): *(Implicit) argument introduction, Voice and Causatives*. Tesi doctoral, University of Pennsylvania.
- AKKUŞ, Faruk (2021b): «Variable embedded agent in Sason Arabic», *Journal of Linguistics*, 57(2), p. 233-277.
- AKKUŞ, Faruk (2022a): «On causee in Sason Arabic», *Syntax*, 25(3), p. 299-334.
- AKKUŞ, Faruk (2022b): «Evidence from Sason Arabic for \bar{A} -movement feeding case-licensing relations», *Linguistic Inquiry*, 53(3), p. 589-607.
- ALBIZU, Pablo (1997): *The Syntax of Person Agreement*. Manuscrit, University of Southern California.
- ALBIZU, Pablo (2001): «Datibo sintagmaren izaera sintaktikoaren inguruan: eztabaidarako oinarritzko zenbait datu», dins FERNÁNDEZ, Beatriz / ALBIZU, Pablo (ed.): *Kasu eta komunztaduraren gainean. On Case and Agreement*. Bilbao: UPV/EHU, p. 49-69.

- ALEXIADOU, Artemis / ANAGNOSTOPOULOU, Elena / SCHÄFER, Florian (2015): *External arguments in transitive alternations*. Oxford: Oxford University Press.
- ALSINA, Àlex (2002): «L'infinitiu», dins SOLÀ, Joan / LLORET, Maria-Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SALDANYA, Manuel (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 3. Barcelona: Empúries, p. 2389-2454.
- BHATT, Rajesh / PANCHEVA, Roumyana (2005): «Implicit arguments», dins EVERAERT, Martin / VAN RIEMSDIJK, Henk (ed.): *The Blackwell Companion to Syntax*, vol. 3. Oxford: Blackwell Publishing, p. 558-588.
- BERRO, Ane / ODRIA, Ane / FERNÁNDEZ, Beatriz (2022): «Person matters in impersonality», *Syntax*, 25(2), p. 147-187.
- BERRO, Ane / ODRIA, Ane / FERNÁNDEZ, Beatriz (en premsa): «Indirect causatives in Basque: the syntax of implicit causers and causees», *Natural Language and Linguistic Theory*.
- BLEVINS, James P. (2003): «Passives and impersonals», *Journal of Linguistics*, 39(3), p. 473-520.
- BURZIO, Luigi (1986): *Italian Syntax: A Government and Binding Approach*. Dordrecht: Reidel.
- COLLINS, Chris (2005): «A smuggling approach to the passive English», *Syntax*, 8, p. 81-120.
- DEUSTUKO HIZKUNTZALARITZA MINTEGIA (1989): «Inkorporazioa perpauus kausatiboetan», dins SALABURU, Pello (ed.): *Sintaxi Teoria eta euskara*. Donostia: UPV/EHU, p. 87-108.
- EUSKALTZAINDIA (1987): *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak II (EGLU II)*. Bilbao: Euskaltzaindia.
- FERNÁNDEZ, Beatriz / BERRO, Ane (2021): «Basque impersonals in comparison. *Linguistics. An Interdisciplinary Journal of the Language Sciences*». En línia: <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ling-2020-0057/html>>. [Consulta: 15 de maig de 2023.]
- FERNÁNDEZ, Beatriz / BERRO, Ane / PÉREZ SALDANYA, Manuel (2024a): «Connexions basco-catalanes: les impersonals de subjecte suprimit», *Caplletra*, 76, p. 15-30.
- FERNÁNDEZ, Beatriz / BERRO, Ane / SUÏLS, Jordi (en premsa): «Causatives en gascó», *Verba*.
- FERNÁNDEZ, Beatriz / BERRO, Ane / SUÏLS, Jordi (2024b): «Las construcciones impersonales de sujeto suprimido del gascón», *Estudios Románicos*, 33, p. 319-335.
- FONTICH, Albert (2021): *Veu i cas en la sintaxi de la causació i la reflexivització*. Tesi doctoral, UAB.
- FOLLI, Raffaella / HARLEY, Heidi (2007): «Causation, obligation, and argument structure: on the nature of little v», *Linguistic Inquiry*, 38, p. 197-238.
- HOUCADE, André (1986): *Grammaire Béarnaise*. Pau: Los Caminaires.
- HUALDE, José Ignacio (1988): «Case assignment in Basque», *ASJU* 22(1), p. 313-330.
- IEA (2020): *Gramàtica der occitan aranés*. Vielha: Institut d'Estudis Aranés.
- KAYNE, Richard S. (1975): *French syntax: The transformational cycle*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- LANDAU, Idan (2010): «The explicit syntax of implicit arguments», *Linguistic Inquiry*, 41(3), p. 357-388.
- LEGATE, Julie Anne / AKKUŞ, Faruk / ŠEREIKAITĖ, Milena / RINGE, Don (2020): «On passives of passives», *Language*, 96(4), p. 771-818.

- MACDONALD, Jonathan E. (2017): «An implicit projected argument in Spanish impersonal- and passive-*se* constructions», *Syntax*, 20(4), p. 353-383.
- NASH, Léa (2020): «Causees are not agents», dins BAR-ASHER SIEGAL, Elitzur / BONEH, Nora (ed.): *Perspectives on Causation. Jerusalem Studies in Philosophy and History of Science*. Springer: Cham, p. 349-394.
- ODRIA, Ane (2014): «Differential object marking and the nature of dative case in Basque varieties», *Linguistic Variation*, 14(2), p. 289-317.
- ODRIA, Ane (2017): *Differential object marking in Basque syntax*. PhD diss., UPV/EHU.
- ODRIA, Ane (2019): «DOM and datives in Basque: not as homogeneous as they might seem», dins PINEDA, Anna / IRIMIA, Monica A. (ed.): *Linguisticae Investigationes* 42(1). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, p. 8-31.
- ORMAZABAL, Javier / ROMERO, Juan (2019): «The formal properties of non paradigmatic ‘se’», *Borealis. An International Journal of Hispanic Linguistics*, 8(1), p. 55-84.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (2003): «Causatives», dins HUALDE, José Ignacio / ORTIZ DE URBINA, Jon (ed.): *A Grammar of Basque*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter, p. 592-607.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (2019): «Complex causative verbs and causees in Basque (and Romance)», dins BERRO, Ane / FERNÁNDEZ, Beatriz / ORTIZ DE URBINA, Jon (ed.): *Basque and Romance: Aligning grammars*. Leiden / Boston: Brill, p. 276-316.
- PITTEROFF, Marcel / SCHÄFER, Florian (2019): «Implicit control crosslinguistically», *Language*, 95, p. 136-184.
- RIZZI, Luigi (1976): «Ristrutturazione», *Rivista di grammatica generativa*, 1, p. 1-54.
- RIZZI, Luigi (1978): «A Restructuring Rule in Italian Syntax», *Recent Transformational Studies in European languages*, 3, p. 113-158.
- ROMIEU, Maurice / BIANCHI, André (2005): *Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*. Pessac: Presses Universitaires de Bordeaux.
- RODET, Ana (1992): «Construccions amb lectura arbitrària en basc», *International Journal of Basque Linguistics and Philology (ASJU)*, 26, p. 145-179.
- SIEWIERSKA, Anna (1984): «Passive constructions», dins DRYER, Mathew / HASPELMATH, Martin (ed.): *The World Atlas of Language Structure online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. En línia: <<http://wals.info/chapter/107>>. [Consulta: 15 de maig de 2023.]
- SIGURDSSON, Einar Freyr / WOOD, Jim (2021): «On the implicit argument of Icelandic indirect causatives», *Linguistic Inquiry*, 52(3), p. 579-626.
- VIANA, Amadeu / SUÏLS, Jordi (2002): «Les construccions causals i les finals», dins SOLÀ, Joan / LLORET, Maria-Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SALDANYA, Manuel (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 3. Barcelona: Empúries, p. 2940-2974.

RESUM

En aquest article analitzem les *causatives indirectes* del català, l'occità aranès i el basc. En aquestes construccions, el causat és implícit, però es comporta com el causat explícit de les causatives del tipus *faire-infinitiu* (Kayne 1975). Com mostrarem en l'article, aquest argument no sols és semànticament present, sinó també sintàcticament actiu, com es dedueix del seu comportament pel que fa als criteris següents: (i) el lligam d'una anàfora inalienable; (ii) el control de predicats secundaris; (iii) el control del subjecte d'una oració final no finita, i per últim, (iv) el bloqueig del clíctic o de la concordança de qualsevol altre argument datiu. Per tot això, aquest causat implícit és un argument i no pas un adjunt, a diferència del causador, que es marca amb la preposició *per* de les construccions del tipus *faire-par* (Kayne 1975) del català (Fontich 2021) i l'occità.

MOTS CLAU: causatives indirectes, argument implícit, català, occità, basc.

ABSTRACT

Invisible but present: implicit causees in the indirect causatives of Catalan, Occitan and Basque

In this article we analyse the indirect causatives of Catalan, Aranese (Occitan) and Basque. In these constructions, the causee is implicit, but acts like the explicit causee of *faire-infinitive* causatives (Kayne 1975). We will show that this argument is not only semantically present, but also syntactically active, as can be deduced from its behaviour regarding the following criteria: (i) binding of an inalienable anaphoric phrase; (ii) control of secondary predicates; (iii) control of the subject of a non-finite causative structure; (iv) blocking of the clitic or the agreement of any other dative argument. For this reason, the implicit causee is an argument and not an adjunct, unlike the causer, which is marked by the preposition *per* of the *faire-par* construction type (Kayne 1975) of Catalan (Fontich 2021) and Occitan.

KEYWORDS: indirect causatives, implicit argument, Catalan, Occitan, Basque.